

**НЕКЕ
СПЕЦИФИЧНОСТИ
И КАРАКТЕРИСТИКЕ
ТУРИСТИЧКОГ
РАЗВОЈА
БЕОГРАДА**

Туризам као друштвено и просторно кретање може да се посматра кроз неколико показатеља, као што су: број туриста — домаћих и страних, број њихових ноћивања, остварени девизни приходи од страног туризма, уложена средства у туристичку изградњу итд. и ако су ови показатељи комплексни (садрже низ компонената које карактеришу туристички феномен) они су, чак и у међусобном односу, а поготово појединачно, веома релативни и не одражавају у потпуности сложену еволуцију туристичког кретања и његову динамику.

Међутим, схватајући туризам као друштвено и просторно кретање, ми истовремено одређујемо и основне репере (простор и друштво) који у улози груписаних чинилаца отеловљују привидно фиктивно значење показатеља. Туризам у друштвеном аспекту — то су разне форме друштвених кретања и појава које квантитативно и квалитативно одређују туристичке манифестације. Туризам у просторном аспекту — то су оне карактеристике простора (објекти и појаве) које стоје у тесној вези са било којим видом туристичког кретања. Тек познајући те две групе туристичких фактора (просторни и друштвени), можемо да говоримо о условима и потребама туристичког развитка, који су основни практични циљеви нашег проучавања. И само тада, кад се глобално знају потребе и услови, показатељи туристичког развоја добијају своје пуно значење оцртавајући еволуцију и динамику сложених туристичких кретања. Наравно, сложеност туристичких кретања је већа код израженијих, по обиму и форми, услова и потреба. То се нарочито огледа у великим градовима као што је и наш главни град. Због тога ће се у овом раду приказати само основне карактеристике и специфичности туристичког развитка, не толико због концизности колико због истицања особености тог развитка које могу имати практични значај. Поћимо од потреба развијања туризма као основе за разматрање овако комплексне проблематике.

ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОТРЕБА РАЗВОЈА ТУРИЗМА У БЕОГРАДУ

Постоје две категорије потреба туристичког развоја ма којег насељеног места или региона: једна категорија потреба (аутохтоне) везана је за становништво тог насеља или региона, и друга (алохтоне) везана је за становнике-туристе који посећују то насеље или регион. Београд као велики индустријски град са својих 700.000 становника има јако изражене аутохтоне потребе, али при томе и алохтоне потребе нису ништа мање захваљујући његовом изванредном повољном географском положају, функцијама главног града и вредностима његових културно-историјских знаменитости. Аутохтоне потребе односе се на физичку и духовну рекреацију и културне прохтеве, док се алохтоне састоје у обезбеђивању смештаја и боравка за туристе који долазе у Београд.

Потреба рекреације градског становништва

Потреба рекреације градског становништва може се сагледати кроз особине и структуру становништва као и кроз природне одлике града,

Иако Београд има неколико друштвено-економских функција, на потребе рекреације, највише утиче његов индустријски развој. С једне стране, индустрија и друге производне активности најјаче се огледају на човечјем организму (штетно дејство разних гасова, физичко напрезање, концентрација), а с друге стране, управо од оних квалитета радне снаге који се у производњи највише оштећују (свежина, сасрећеност, расположење) непосредно зависи продуктивност рада. Међутим, ако физичка кондиција стоји у вези са начином живота и хигијеном града, свежина и могућност концентрације постиже се пре свега активним одмором у природи. Према томе, ценећи потребе рекреације те и рекреативног туризма, треба поћи од оне категорије запосленог становништва којој је то најпотребније, и за коју постоји пуно друштвено оправдање базирано на материјалној (економској) основи. Са преко 83.000 људи запослених у индустрији, Београд стоји одмах иза Загреба (око 93.000), док је на трећем месту Љубљана са око 32.000 радника. Београд је такође имао у 1964. години, од свих градова у Југославији, највећи број особља запосленог у грађевинарству (36.969), што са особљем запосленим у саобраћају (27.612), трговини и угоститељству (46.318) — у чему Београд такође држи примат међу градовима Југославије — износи преко 194.166 запослених или 28,5% становништва града. Међутим, оно што карактерише Београд, и што произилази из његове функције главног града Југославије, то је велики проценат запосленог становништва у јавним службама као и велики број лица са факултетским образовањем. Знатно уједначенија структура запослених у односу на остале градове у Југославији чини потребе рекреације комплетнијим и тражи јединствено решење питања рекреативног одмора за подручје града.

Школско становништво Београда (око 180.000 ученика и студената) чини посебну категорију, не само у процени глобалних потреба рекреације већ још више и у могућностима и формама реализације тих потреба. Али потребе рекреативног туризма не проистичу само из структуре запосленог становништва већ и из општих особина живота и темпа развоја великог града. И ако је полифункционалан, Београд је у послератном развоју, као и све наше градове, снажно захватила индустријализација, која је поред велике запослености и још веће акумулације нужно донеле и штетне последице као што су повећање аерозагађења и повећања градске буке. Тако,

од 170 индустријских предузећа, колико је било 1964. године, 63 предузећа припадају металној и хемијској индустрији и индустрији грађевинског материјала, а затим индустрији коже и обуће, а то су управо индустријске делатности које највише доприносе загађивању ваздуха и заглашавању града. Знатан број индустријских предузећа налази се у стамбеним зонама (Чукарица, Палилула, Звездара), а није мали број предузећа која још увек раде са старим, често примитивним, машинама, што се наравно одражава штетно (непријатно повећани шумови, гасови, прашина) не само на здравље радника већ и на околину те фабрике или предузећа.

На другој страни, за послератним снажним друштвеним и економским развојем Београда знатно заостаје његова модерна урбанизација. И док се на периферним деловима изграђују веома модерна стамбена насеља (Нови Београд, ново насеље на Карабурми, Баново брдо), у најурбанизиранијем делу Београда, између Палилуле и Сењака и Калемегдана и Лекиног Брда, још увек је много узаних улица, скучених тргова, недовољно зелених површина. А управо у том делу града саобраћај је најразвијенији и по свом темпу превазилази димензије и оквире данашњег градског територија. И док необезбеђени пешачки прелази и често уски тротоари изискују већу концентрацију пажње, бука старих трамваја и гасови од великог броја аутобуса, који преовлађују у градском саобраћају (и чине додуше незнатан део моторних возила у Београду), заглашују и загађују ваздух. Предњи наводи и без цифарске документације јасно указују на потребу рекреативног туризма. Рекреативни туризам, мерен рекреацијом радне снаге (компонента продуктивности рада) и јачањем физичке и духовне кондиције код деце и омладине, има широки друштвени смисао и због тога се не сме третирати искључиво са становишта економске рентабилности. Општи здравствено-рекреативни значај туризма захтева и посебан друштвени однос према тој веома комплексној и увек савременој појави, а индустријски развијен Београд са великим процентом деце и омладине чини потребе рекреативног туризма универзалним. То су управо и најважније тезе за практично решавање проблематике локалног туризма (излетничког и одмаралишног) у нашем главном граду.

Потребе развоја локалног туризма проистичу из његове културно-образовне улоге уопште, а специфичности потреба Београда леже у високом образовном и културном нивоу становништва. Избегавајући и овом приликом цифарске податке, подсетимо се да је Београд седиште већег броја савезних и републичких политичких, административних, научних, стручних, културних и уметничких институција. Велики број лица са факултетском спремом и све замашнији процес образовања одраслих као и различите форме културно-уметничког живота доприносе да наш главни град има релативно висок културно-образовни ниво становништва. С обзиром на то да су туристичка кретања у управној сразмери са културним нивоом становништва, то се и потребе развоја локалног туризма у Београду знатно повећавају.

Велики промет домаћих и страних туриста

Друга категорија потреба туристичког развоја Београда проистиче из великог промета туриста, који доносе значајне економске ефекте укључујући ту пре свега девизни приход од страног туризма. Велики промет домаћих и страних туриста у Београду објашњава се а) интересовањем за главни град СФРЈ, б) интересовањем за наш највећи град са веома богатом историјском прошлoшћу, модерном архитектуром и својеврсном динами-

ком живота и развоја, в) изванредно комуникативним и привлачним географским положајем. Наравно, три туристичке вредности Београда различитим интензитетом и формама утичу на промет домаћих и страних туриста. Београд као главни град СФРЈ, на пример, увек је привлачан за домаће туристе а то се интересовање повећава за време значајних манифестација (међународни сајам технике, Конгрес радничких савета, Конференција неангажованих земаља, првомајска поворка и сл.). Други пример: утицај географског положаја Београда у промету домаћих туриста различито се одражава на поједине наше регионе (сезонски је такође променљив), док је његов утицај у промету страних туриста у тесној вези са туристичком коњунктуром и правцима главних кретања туриста у ширим светским подручјима — рецимо, туристичка кретања између западне Европе и Блиског истока или источне Европе и Средоземља.

У послератном периоду промет домаћих посетилаца се стално повећава. Тако је 1964. године у Београду забележено скоро 6 пута више посетилаца него 1954, а скоро 9 пута више него 1939. Од 1954. број домаћих туриста сваке године расте просечно за око 67.000, а број њихових ноћивања за око 84.000. Београд је у 1964. години са 772.797 домаћих гостију многоструко надмашио многа наша најпознатија туристичка места: Дубровник 61237, Опатију 18.827, Ријеку 91.039 итд. Из података Савезног завода за статистику може се, даље, закључити да је највише домаћих посетилаца из Србије, а затим следе веће републике и оне које су до ове године биле боље повезане са Београдом. Иако се не може установити структура домаћих туриста из Србије по месту сталног боравка, сигурно је да већина од њих долази из оних области из којих се не може посетити (долазак и повратак) и видети Београд само за један дан. У такву излетничко-контрактивну зону Београда спадале би области изван линије Пожаревац, Крагујевиц, Ваљево, Шабац, Сремска Митровица, Нови Сад, Зрењанин, Вршац. Туристи из области ограничене овом линијом чешће посећују Београд али се не задржавају дуже од једног дана те се и не евидентирају. На другој страни, веома мали просечан боравак домаћих туриста у Београду (око 1,4 дана) потенцира његову транзитно-туристичку функцију (испод два дана просечног боравка) у ком смислу би требало ценити и потребе туристичког планирања и туристичке изградње. Велики број популарних ресторана и разноврсне категорије смештајних објеката (од камп-насеља до прворазредних хотела) као и добро организован обилазак туристичких знаменитости требало би да буду основне смернице у задовољењу потреба домаћег излетничко-транзитног туризма. Овакву оријентацију подстиче и знатно уједначенији распоред годишњег броја туриста по месецима него у било којем другом нашем туристичком месту. Додуше, то је одлика свих градских континенталних туристичких центара (рецимо, седишта социјалистичких република) али и нарочито полифункционалних градова као што је Београд.

Најзад, домаћи туризам Београда има и веома изразит екскурзиони карактер. При томе се издавају два екскурзиона максимума, касни пролећни и рани јесењи, који су у складу са крајем и почетком школске године. Ценећи просветни и педагошки значај екскурзија као и њихову бројност, и то из целе земље, требало би за њихово прихватање основати неко посебно тело са потребним материјалним средствима у чијем би и финансирању учествовали пре свега просветни органи. То би било најбоље решење за прихватање и организовање бројних школских екскурзија.

Промет страних туриста се такође из године у годину повећава. Од 1954. до 1964. промет страних туриста је растао просечно годишње за 16.000 нових туриста и показује тенденцију даљег пораста. У истом пе-

риоду апсолутно се повећао број ноћивања страних туриста, али је њихов просечан боравак од 3,6 дана у 1954. опао на 2,1 дана у 1964. години. У односу на 1939. кад је у Београду забележено 21.373 страна туриста, али са просечним боравком од 4,6 дана, опадање дужине просечног боравка страних туриста је још изразитије. Наравно, то се не може објашњавати искључиво недостатком смештајних капацитета јер је опадање дужине просечног боравка туриста у континенталним туристичким местима општа појава која резултира из све развијенијег саобраћаја, нарочито аутомобилског, а ту је и утицај све концентрисанијих туристичких места. Према томе, подизање нових смештајних и угоститељских објеката је управо потреба брзог пораста промета туриста уопште а дужина њиховог боравка је у зависности не само од локалних па и регионалних, већ и од општих услова и чинилаца туристичког развоја.

Последица општег туристичког развоја је и јасно оцртавање годишње туристичке сезоне страних посетилаца (јул-септембар), што проистиче из односа најмање и највише посећеног месеца, 1:2 и више, док такав однос не постоји у промету домаћих посетилаца. Другим речима, рецептивне потребе страног туризма су варијабилније по месецима у односу на такве потребе домаћег туризма. На крају, ценећи потребе развоја туризма у Београду не смемо губити из вида да је наш главни град по броју страних посетилаца и њихових ноћивања оставио иза себе у 1964. години не само главне градове република већ и наша најпознатија туристичка места као што су Дубровник, Блед, Сплит итд. Можемо закључити да ће они исти фактори који су условили овако масован и врло динамичан промет туриста у нашем главном граду долазити до све већег изражаја са даљим развојем туризма у свету и у нашој земљи посебно.

Као што се види, потребе развоја туризма у Београду су тројаке: једне, које проистичу из урбанистичке еволуције самог града — неопходне за његов бржи економски и друштвени развитак (здравствено-рекреативна улога туризма); друге, везане за просторни (географски положај) и функционални аспект (административно-политички, културни и економски центар); и треће, најкомплексније, које проистичу не само из претходно изнетих особина нашег главног града већ и из особина простора земље коју у много чему оличава и репрезентује — социјално-економска улога туризма. Тројаке потребе туристичког развоја нашег главног града условиле су разноврсна туристичка кретања: излети, екскурзије, транзитни туризам, стационарни туризам.

МОГУЋНОСТИ ТУРИСТИЧКОГ РАЗВОЈА БЕОГРАДА

Као просторно кретање туризам је одређен посебним релацијама: местима одакле крећу туристи (центри потенцијалне масе туриста), правцима којима се крећу (туристички правци) и местима у која крећу туристи (туристички локалитети и зоне). Ова три главна елемента туризма као просторног кретања носе у себи обележја природних и антропогених утицаја. Утицаји природе испољавају се кроз географски положај и природна својства пејзажа, а антропогени кроз културне и историјске знаменитости и кроз савремене човекове творевине.

Особине географског положаја нашег главног града

У свим својим димензијама положај Београда је веома истакнут и изражајан. Тако је његов микро-положај (топографски) одређен не само ставама великих река већ и доста заравњеном косом која се према ушћу Саве спушта стрмим одсеком а према југу се благо диже, шири и рашчла-

њује плитким долинама. Израженија пластичност рељефа према југу не само да је разбила монотонију градског урбанистичког пејзажа већ је и нека места учинила повољнијим за рекреативну функцију: Кошутњак, Бањица, Звездара, Торлак итд. Мезо-положај Београда (регионални) одређен је тромеђом Баната, Срема и Шумадије — трију разноврсних по природним особинама просторних целина. Одлика мезо-положаја нашег главног града је и конвергирање према њему највећих река панонског базена (Дунав, Сава, Драва, Тиса, Морава) што ће у условима развијенијег речног саобраћаја, с обзиром на његову атрактивност и рентабилност, бити од великог значаја за развој туризма. Не ценећи друге одлике овако повољног мезо-положаја Београда — одражене у могућностима доброг снабдевања прехрамбеним производима или у одличним условима за саобраћајну повезаност — додајмо да се у тако разноврсним природним условима стичу и разноврснији туристички локалитети, као што су: Иришки венац, Сланкамен, Ечка, Грочанска ада, Трешња, Дубоко и др.

И док су топографски и регионални положаји Београда од значаја за локална туристичка струјања, његов земаљски положај погодује интеррегионалним туристичким кретањима одређујући нашем главном граду претежно транзитнотуристичку функцију. Земаљски положај уопште одређује се према саобраћајницама које су најчешће у вези с природним погодностима али и са историјским догађајима као и са политичким, привредним и културним развојем и променама. И док је Београд саобраћајно повезан са свим деловима Србије, његов положај у Југославији одређен је неколиким комуникацијама, не само југословенског већ и континенталног па и међуконтиненталног значаја. „Истовремено, на главном споју савско-дунавске и вардарско-моравске магистрале у јединствену удолинску магистралу Трст-Љубљана-Загреб-Скопје-Солун, град Београд као главно средиште наше државе јесте она чворна комуникациона тачка где се и преко које се са двема југоисточним републикама, у југоисточној трећини наше државе, Србијом и Македонијом, сједињују у јединствену саобраћајну, економску, културну, друштвену и државну целину и друге две северозападне републике, у северној трећини наше државе, Хрватска и Словенија, сачињавајући и сједињавајући преко Београда не само главну насеобинску и културну зону, већ и главну животну артерију читаве наше земље у њеним унутрашњим и спољним везама.” (2,7) Оваквој оцени географског положаја Београда у границама Југославије треба додати и веома блиску перспективу, када ће Београд железничком пругом бити повезан са морем (Београд—Бар), што ће повећати значај нашег главног града а услове за његову туристичку комуникативност и оријентацију учинити повољнијим повезујући Србију и Црну Гору. Комуникативност положаја нашег главног града с даљим развојем нашег привредног живота и саобраћаја и са подизањем животног стандарда играће све значајнију улогу у интеррегионалним туристичким кретањима.

Најзад, светски географски положај Београда је тесно везан с географским положајем наше земље, која се, као што је познато, налази на раскршћу светских саобраћајница. Један међуконтинентални пут пролази долином Саве до Београда и даље према југу долинама Мораве и Марице за Блиски исток, а други од Суботице преко Београда, Ниша и Скопља, и део је велике магистрале која спаја северну и средњу Европу са источним Средоземљем. Налазећи се у близини тромеђе старих континената, наша ће земља па и њен главни град са све бржом привредном, политичком и културном еманципацијом Азије и Африке играти све значајнију улогу у међународним односима и сарадњи па и у светском туристичком гibaњу.

Туристичку вредност географског положаја нашег главног града треба тражити и у његовом просторном односу према најважнијим правцима туристичких кретања у Југославији и у Европи. Као што је познато у Европи су се већ јасно диференцирала три крупна туристичка подручја: медитеранско, алпско и скандинавско. Преко Словеначких Алпа и Јадранског приморја наша земља добрим делом припада медитеранском и алпском туристичком подручју, те су и туристички правци у Европи усмерени према Југославији, чиме се и објашњава динамичан пораст туристичког промета у нашој земљи. Као што је познато преко 90% од укупног броја страних туриста у нашој земљи, отпада на туристе из Западне Европе те су и главни туристички правци са запада и северозапада. Иако ти правци мимоилазе Београд, знатан промет страних туриста у њему може се објаснити управо великим интересовањем за његову функцију главног града једне социјалистичке земље као и краткотрајним задржавањем страних туриста који путују према источном Средоземљу. Треба очекивати да ће побољшањем односа са земљама Источне Европе и економским јачањем земаља Блиског и Средњег истока јачати и прометност туристичких правца са севера, истока и с југа, а то ће утицати не само да се повећа број већ да се измени и структура страних туриста у Београду.

Што се тиче положаја Београда у односу на наша важнија туристичка подручја, можемо рећи да ће Београд добити у туристичком значају тек после изградње пруге Београд—Бар, која ће везивати наше Јужно приморје са источном трећином Југославије а пролазиће и кроз веома лепе и туристички већ афирмисане области у Србији и Црној Гори. Можемо закључити да је географски положај Београда, који је по својој изложености и комуникативности један од ретких у Европи, неизмерна потенцијална могућност за повећање туристичког промета. Усклађивање потреба с таквим могућностима је ствар дугорочног планирања развоја града уопште, и у том склопу и у тим размерама треба тражити и потребе туристичког развоја.

Одlike београдског туристичког базиса

Под туристичким базисом неког места подразумевамо простор — све природне и културне одlike — који чине две зоне: атрактивна (просторна повезаност објеката који привлаче туристе) и дисперзиона (локална туристичка кретања). С обзиром на то, да ове две зоне нису још одређене због непотпуне статистике туристичких кретања, а овом приликом то није ни битно, задржаћемо се на најважнијим карактеристикама природе шире околине Београда. У пејзажу шире околине Београда, без изразитих контраста, издвајају се неколико просторних облика: равница, реке, косе и ниске планине. Косе и планине, изузев Фрушке горе, налазе се на југу и истоку и предвојене су од равнице на северу и западу двома рекама. Морфолошка разлика београдског подручја и сремско-банатске равнице утиче и на остале природне елементе (поднебље, вода, зеленило) диференцирајући тако две у туристичком погледу различите целине. Београдско побрђе са Авалом, Парцанским висом и Космајем по односу и структури природних елемената непосреднији је и привлачнији пејзаж од сремско-банатске равнице, изузимајући при том Фрушку гору као комплетну, веома изразиту, просторно-туристичку целину. Леги је београдско побрђе свежије од предела преко Саве и Дунава са степским климатским режимом. Побрђе има привлачнији и зимски пејзаж не само због могућности које пружа

жа зимским спортовима, већ и због изгледа снежног покривача који се прилагођава пластичности рељефа. Благодарећи напред изнетим предностима, већина београдских рекреационих туристичких локалитета налази се на побрђу. Пластичност рељефа чини кретање занимљивијим, а дисецираност и благе форме омогућују саобраћајну повезаност локалитета.

Са становишта рекреације градског становништва, поред побрђа, и реке Сава и Дунав имају велики туристички значај: подухвати да се Ада Циганлија и Ратно острво претворе у велике атрактивно-рекреационе центре појачаће туристичку активност града. Требало би, користити много више речни саобраћај, изградити плаже и на већој даљини од града јер се тиме постиже ширење туристичке дисперзионе зоне — основног захтева индустријски развијених и динамички прометних градова. Али поред тога што реке чине неоцењиво богатство за локални туризам, значајна је њихова улога и у развоју страног туризма. Тако се Дунавом може доћи из Немачке у Совјетски Савез и Црно море, а на свом путу ова међународна река протиче још кроз шест земаља. Кад туристичка кретања између Истока и Запада постану масовнија, а саобраћајна средства много бржа, Дунав ће свакако бити једна од прворазредних туристичких артерија у Европи. Тада ће положај Београда на ставама Саве и Дунава доћи до пуног изражаја. Али као што реке повећавају вредност туристичког базиса главног града, тако је одсуство већих комплекса шума, изузимајући Авалу, Фрушку гору и Космај, као и паркове у самом граду, један његов велики недостатак. Стварањем шумских појасева око Београда прилагођених рељефу и са доста забавно-атрактивних елемената требало би да буде један од приоритетних задатака регионалног уређења београдског туристичког базиса.

На крају можемо рећи да од природних повољности београдског туристичког базиса највећи значај имају његове реке. Остале природне погодбе (клима, рељеф, биљни свет) не истичу се нарочитим туристичким атрибутима, па ипак, у својој комплексности не чине пејзаж монотоним. Не поседујући посебне квалитете да би утицао на развој страног туризма, природни пејзаж шире околине Београда може у потпуности да задовољи рекреативне потребе локалног туризма.

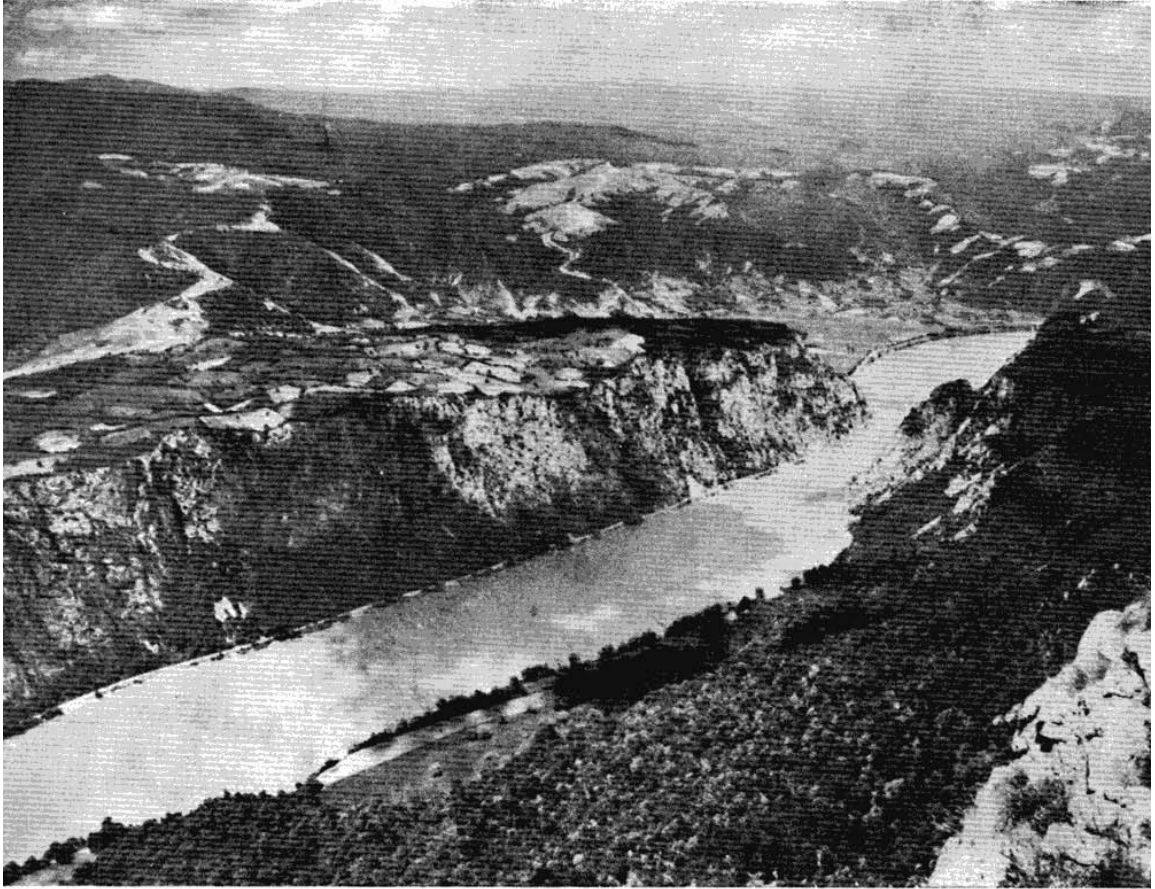
Ни за културно-историјске споменике не би се могло рећи да представљају нарочиту туристичку атракцију. Иако је наш главни град имао веома бурну историју, иако су поред калемегданског одсека протекле бројне цивилизације, смењивале се многе војске и вихориле разне заставе, Београд је релативно сиромашан знаменитостима прошлости. Сиромашно културно-историјско наслеђе једног дугог и бурног развоја, почев од келтског Сингидунума па до социјалистичког Београда, ни обимом ни знаменитошћу не представља нарочито значајну туристичку вредност. Неколико споменика из турског времена, од којих је најатрактивнија Барјакли џамија — једина од тридесетак колико их је било у прошлом веку, већи број здања из обреновићке Србије, као и десетину споменика новијег датума врло бледо осветљавају бурну прошлост нашег главног града. Разумљиво је онда што те историјске и културне старине не могу изазвати јаче интересовање туриста. Од свих споменика најзанимљивија је Калемегданска тврђава, која се благодарећи њеном истакнутом и доминантном положају над великим рекама као и архитектури, може претворити у изванредан спектакл и догађај за туристе.

Посматрајући београдску туристичку дисперзиону област у целини, треба споменути и врло знамениту групу фрушкогорских манастира који су у средњем веку одиграли значајну културну мисију. Њихова архи-

КОСМАЈ — ЈЕДНО ОД НАЈПРИВЛАЧНИ-
ЛИХ ИЗЛЕТИШТА У ШИРОЈ ОКОЛИНИ
БЕОГРАДА.

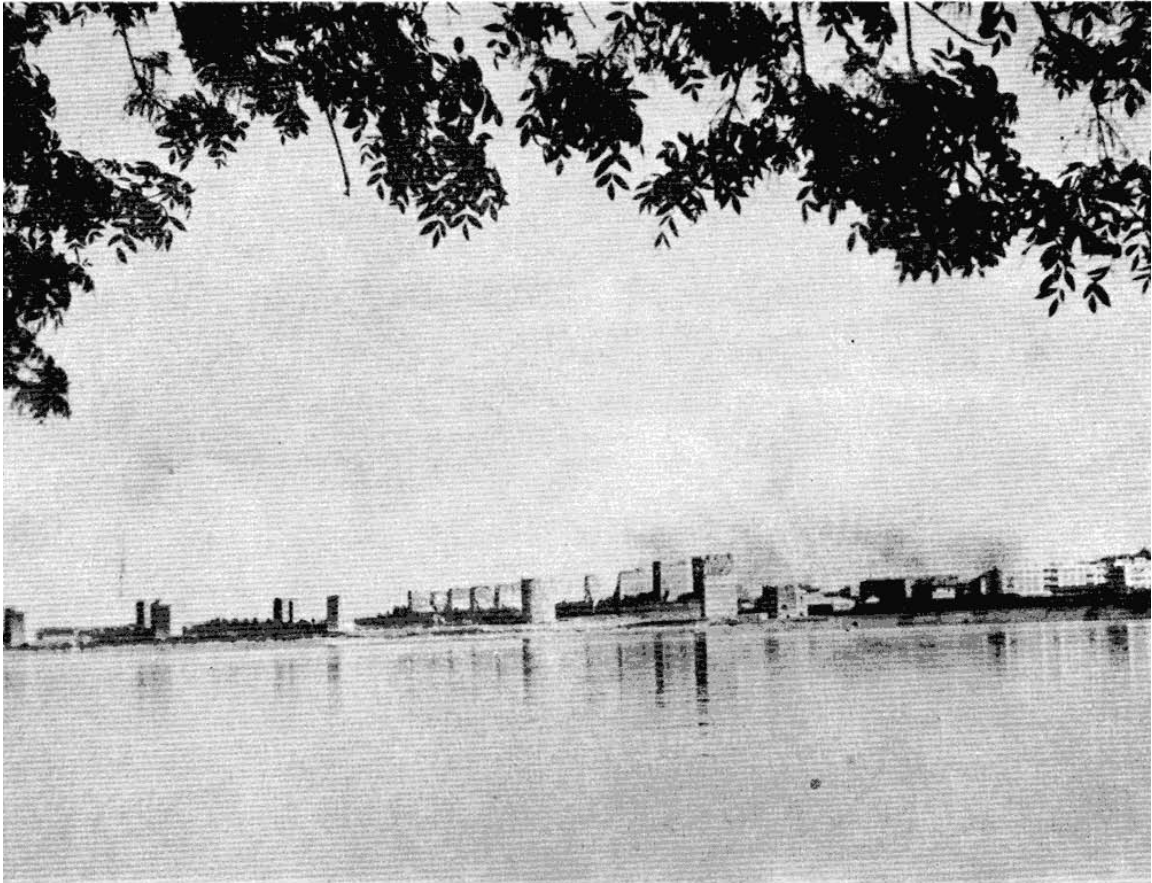
KOSMAJ, UNE DES PLUS ATTRAYANTES
EXCURSIONS AUX ENVIRONS DE
BEOGRAD.

ПОСЕТЕ БЕРДАНУ НАРОЧИТО СУ ПРИ-
ЈАТНЕ ИЗЛЕТНИЧКИМ БРОДОВИМА.

LA VISITE DES PORTES DE FER PAR LES
BATEAUX MOUCHE EST TRÈS AGREABLE.

СМЕДЕРЕВО ЈЕ ПУНО ИЗЛЕТНИКА ИЗ БЕОГРАДА, НАРОЧИТО У ЈЕСЕН ЗА ВРЕМЕ ПОЗНАТЕ ПРИРЕДБЕ „СМЕДЕРВСКА ЈЕСЕН“. НА СЛИЦИ: СТАРА СМЕДЕРВСКА ТВРЂАВА.

SMEDEREVO EST PLEIN DE TOURISTES SURTOUT PENDANT „L'AUTOMNE DE SMEDEREVO“ SUR LA PHOTO: LA VIEILLE FORTERESSE DE SMEDEREVO

ИРИШКИ ВЕНАЦ ПОСЕТИ СКОРО СВАКИ
ПУТНИК ИЛИ ИЗЛЕТНИК ПРИ ДОЛАС
КУ У НОВИ САД. НА СЛИЦИ: СПОМЕ-
НИК БОРЦИМА ВОЈВОДИНЕ, РАД ВАЈА-
РА СРЕТЕНА СТОЈАНОВИЋА.

LA CHAÎNE D'IRIG EST VISITÉE
PRESQUE PAR TOUS LES VOYAGEURS
ET TOURISTES QUI VONT A NOVI SAD
SUR LA PHOTO: MONUMENT DES COM-
BATTANTS DE VOÏVODINE. SCULPTEUR
SRETEN STOJANOVIC

тектура, унутрашње сликарство и уметничка вредност разних других црквених предмета побуђује интересовање и страних туриста и то би требало имати у виду при уређењу туристичког промета у нашем главном граду. Ако овоме додамо да се у Сремској Митровици налазе вредне ископине из римског доба као и да је Петроварадинска тврђава, такође по свом доминантном положају и занимљивој унутрашњој архитектури, значајна туристичка вредност — онда горња напомена постаје још умеснија и још реалнија. Смедеревска тврђава, удаљена од Београда 45 km (по својој грандиозности и монументалности је једна од најзначајнијих средњовековних грађевина у Европи) конзервирањем и прикладним активирањем могла би такође да има своју посебну улогу у развоју београдског туризма.

И најзад, Београд као главни град СФРЈ требало би нечим посебним да репрезентује наш разноврсни богати фолклор, за који у свету постоји доста велико интересовање. Хоће ли за то у сезони постојати одређени дани, или ће се током целе године организовати гостовања наших бројних фолклорних уметничких група, и да ли ће се то организовати у смедеревској, калемегданској или петроварадинској тврђави, ствар је идеје и организације али је несумњиво да таква могућност постоји и да је треба искористити. Да закључимо, културно историјски споменици београдског туристичког базиса нису ни тако масовни па ни разноврсни да би представљали примарне туристичке мотиве али се својом знаменитошћу и пре свега својом архитектуром, у комбинацији са другим елементима (фолклор, уметност, угоститељство) могу сасвим добро активирати у туристичком промету.

Локалитети, правци и зоне београдске дисперзионе туристичке области

Издајући потребе и могућности туристичког развоја Београда, могли смо запазити да се највеће потребе односе пре свега на рекреацију градског становништва, као и да су природне могућности за рекреацију, иако недовољно концентрисане, довољне и разноврсне. Из чињенице да су природне могућности рекреације и недовољно концентрисане а ипак не тако ексцентричне, може се закључити да и дисперзиона туристичка област има велики радијус ширења. На величину те области утиче још и велика комуникативност географског положаја Београда и његова добра повезаност са суседним областима. Стално повећање градског становништва те и повећање потреба рекреације, такође, утиче на величину поменутих области. Не наводећи и друге чиниоце територијалног ширења дисперзионе туристичке области Београда (повећање друштвеног стандарда, развој туризма уопште, изградња нових саобраћајница и др.), можемо рећи да њене границе не могу бити фиктивне и да област има тенденцију јачег ширења према југу, југозападу и југоистоку захваљујући повољнијим природним условима.

Дисперзиона туристичка област сваког града па и Београда је динамички појам и односи се на територију коју за одређено време посећује неки константан или растући број туриста. Поред тих општих ознака дисперзиона туристичка област одређена је и посебним елементима: саобраћајним (средство, цена, брзина) и слободним расположивим временом туриста као и просторним распоредом туристичких локалитета. За југословенске прилике још увек се укупни могући одмор рашчлањује временски на дневни (око 6 часова), празнични (око 24 часа), и годишњи (од 12 до 30 дана просечно). С обзиром на дужину трајања, дневни и празнични од-

мор условљавају краћа туристичка кретања или излете. С обзиром на масовност кретања, дисперзиона туристичка област уопште, а нарочито у великим градовима, има претежно излетнички карактер. Иако је практично врло тешко разликовати дневну од празничке излетничке зоне због веома различитих саобраћајних средстава којима се туристи служе (разлике у цени и брзини), распоред туристичких локалитета може томе знатно допринети.

Погледајмо прво локалитете према рекреативној намени и према удаљености од града. У београдској туристичкој области према рекреативној намени разликујемо углавном четири врсте природних туристичких локалитета: хидрографске, шумске, висинске и комбиноване. Хидрографски локалитети леже на Дунаву између Новог Сада и Смедерева и на Сави до ушћа Колубаре. Највећи број локалитета је намењен за купање али многи од њих су опремљени и реквизитима за разне спортове на води. Изградњом Аде Циганлије и Ратног острва у рекреативно-забавне спортске центре знатно ће се употпунити туристичка активност Београда. У уређењу нових туристичких локалитета, у даљем коришћењу Саве и Дунава у рекреативно-туристичке сврхе, требало би обратити пажњу на следеће:

- а) на стриктније и брже наменско диференцирање речних обала;
- б) на што јаче разређивање локалитета ради што бољег очувања природних особина река;
- в) на стварање динамичнијег и атрактивнијег амбијента дуж речних обала;
- г) на потребу везивања саобраћајних услуга и наменских функција локалитета у јединствени економски интерес;
- д) на потребу стварања масовних ревијалних спортских манифестација које би одговарале положају града на ставама двеју великих река и
- е) на индивидуализацију локалитета не само према локалним условима већ и према интересовању излетника.

У реализовању појединих акција искрснуће свакако и друга питања, више оперативна, али је важно схватити да реке Београда представљају веома значајну природну могућност за туристичку активност.

Други по значају су висински локалитети. С обзиром да је рељеф јужног залеђа Београда представљен побрђем с просечном висином од 200 до 250 метара, то су оближње планине Авала, Космај и Фрушка гора туристички веома привлачне. Ове три планине се међусобно географски знатно разликују и свака има своју улогу у развоју туризма Београда.

Авала је најближа те и најпосећенија, Космај је највиши и лежи на територији града, а Фрушка гора је најразуђенија и туристички најзанимљивија. Ове планине су знатно шумовите те су им и туристички локалитети најчешће комбиновани од висинских и шумских елемената. Имајући у виду богатство и разноврсност природних и културно-историјских елемената (врхови, шуме, виногради и извори, плаже, манастири, средњевековне тврђаве и др.) и веома добру саобраћајну везу, фрушкогорски туристички локалитети су најперспективнија излетишта Београђана те би у том смеру требало вршити даље анализе и планирања. Авала, међутим, остаје као вољена и пријатна шумовита планиница која ће све више оличавати, заједно са ставама Дунава и Саве, положај нашег главног града.

С тим у вези било би препоручљиво брже пошумљавање њених падина према Топчидерској и Врчинској реци и избегавање било какве даље урбанизације њеног највишег дела.

Што се Космаја тиче, било би добро специјализовати његове туристичке функције, свеједно да ли изградњом веома атрактивних угоститељских и спортско-забавних објеката или изградњом јефтиних омладинских и дечјих одмаралишта, камп-насеља, специјалних спортских вежбалишта и сл.

Нижи локалитети као што су Торлак, Сремачки рт, Дубоко, Липовица, Горица и низ других не разликују се битно по висини већ по експозицији, степену обраслости и врсти шумског зеленила и сл. Не упуштајући се у особине сваког локалитета појединачно, издвојмо њихове рејоне. Пре свега, намећу се одсеци београдског побрђа према Сави и Дунаву, од којих је онај према Дунаву виши, рашчлањенији, познат по воћу и виновој лози, ближи реци те и са већим могућностима за стварање и уређење нових туристичких локалитета. Излетнички рејони висинских локалитета везани су такође за бочна развоја између широких и плитких долина. Такве су косе: развоје између топчидерске реке и притока Саве и Колубаре — Кијево — Петров гроб — Кота 364 — Парцански вис и даље према Космају; развоје између Топчидерске и Врчинске реке: Торлак — Авала — Кота 273 — Трешња — Парцански вис; и најзад, развоје између Врчинске реке и Дунава односно Раље и Бегаљице: Лештане, Кота 259 — Кота 283 — Кота 287 — Дрење. Сваки локалитет ових рејона одликује се, поред чистог ваздуха, и широким, доминантним погледом на шарени благозаталасани пејзаж ораница, воћњака, ливада, лугова и сеоских кућа. Али ако би се висинским туристичким локалитетима дао приоритет у односу на остале, требало би их комплетирати новим пошумљавањем, решењем проблема воде и, пре свега — индивидуализати их изградњом грађевинских наменских објеката. Што се тиче шумских елемената и локалитета, можемо рећи да је не само територија града већ и његова шира околина сиромашна шумом, те се не би могао издвојити неки изразити такав локалитет. Напротив, локалитети комбиновани од других елемената су врло чести и пружају најповољније могућности за туристичку активност. Фрушка гора, Космај, Авала, Грочанска Ада, Ада Циганлија, Оповачки Дунавац и други слични објекти који су туристички већ знатно афирмисани најбоље потврђују значај комбинованих локалитета.

Упознавши туристичке локалитете, а имајући у виду саобраћајну мрежу и стварна локална туристичка кретања, покушајмо да диференцирамо туристичке правце. У туристичком погледу требало би да Дунав и Сава буду прворазредни правци циркулације туриста. На жалост, због помањкања пловила, ове две реке немају тај значај. Имајући у виду да узводно од Београда лежи поред Дунава туристички веома разноврсна Фрушка гора, а да низводно ова европска река протиче кроз Бердап (по грандиозности, атрактивности и географском положају јединствена клисура на нашем континенту), требало би прићи смелијим подухватима за искоришћавање потенцијалне вредности дунавског туристичког правца. У складу са стварањем циновске хидроцентрале и одговарајуће језерске акумулације, сваки већи издатак за коришћење Дунава, па и Саве, у туристичке сврхе биће економски вишеструко оправдан. Значај Дунава као прворазредног туристичког правца, на сектору између Новог Сада и Смедерева, увећавају истосмерне друмске и железничке комуникације, на којима је саобраћај бржи па тако надокнађује спорост речних пловила и повећава радијус туристичких кретања и излетничке зоне. Савски туристички правац је још слабије изражен, мада се на тој реци све до Умке на-

лазе дивне плаже, а у перспективи, кад Сава постане пловна до Загреба и рачунајући на бржа пловила, многи ће туристи моћи да уживају у различитим питомим пејзажима који на дугом путу прате ову нашу реку. Савски туристички правац на београдском сектору такође је праћен железницом и друмом. Трећи туристички правац иде према југу трасом крагујевачког пута поред којег и у непосредној и широј околини леже познати туристички локалитети и објекти као што су Авала, Трешња, Космај, Младеновачки селтерс, Кораћица, Оплепац, Букуља, Рудник. Овај правац је данас веома прометан мада изградњом аутопута у долини Велике Мораве губи од свог значаја, те ће се у будућности његова функција свести на туристичку улогу. Врло је перспективан и југозападни туристички правац: Београд—Лазаревац—Ваљево—Титово Ужице—Златибор. Западна Србија са својим планинама и историјским знаменитостима постаје све значајнији туристички регион Србије те ће и овај туристички правац све више утицати на промет туриста у Београду. Најзад, један мање изражен туристички правац води према Банату (Београд—Опово—Ечка—Зрењанин).

Извојени правци чине главну мрежу туристичких праваца Београда од којих су неки представљени са две и више варијанти. Разуме се, ови би правци требало да буду повезани бочним саобраћајницама, што међутим није случај, изузимајући кружни пут у непосредној близини Београда и неке међуградске комуникације знатно јужније. Густа мрежа туристичких праваца и њихова подудараност са саобраћајном мрежом у пуној је сагласности са благо заталасаним рељефом и правцима река — највећим природним благом нашег главног града.

После упознавања туристичких локалитета и праваца неће нам бити тешко да одредимо границе дневне и празничке излетничке зоне које чине београдску дисперзиону туристичку област. Елементи за одређивање граница, како је већ речено, су следећи: просечно време намењено одмору, дневном и празничном, саобраћајни распоред и распоред и густина туристичких локалитета. Ове три групе елемената су међусобно повезане због чега се и могу узети за критеријум одређивања зона.

Ако пођемо од поставке да се за дневни одмор може користити око 6 часова слободног времена (реч је о данима намењеним излетима), онда би то време требало поделити на вожњу до туристичких локалитета и назад и на време проведено на самом излетишту. У атрактивнијој природи са обилнијим и свестранијим условима за рекреацију, време вожње може се чак изједначити са временом боравка уколико то финансијски услови и саобраћајне удобности дозвољавају. У конкретном случају тај однос не би требало да буде мањи од 3:1 у корист боравка. Што се саобраћајних елемената тиче, најважнију улогу у широј околини Београда имају железнички и аутобуски саобраћај, док аутомобилски и речни по броју превезених путника заостају за првима. Рачунајући сат вожње од Београда у свим туристичким правцима, аутобусом или железницом, није нам тешко да одредимо границе дневне излетничке зоне (види скицу). И најзад, што се тиче просторног односа туристичких локалитета, занимљиво је да се тај елемент потпуно поклапа с границом зоне. Наиме, зона обухвата оближње висинске, хидрографске и комбиноване рекреативне туристичке локалитете, међу којима: Авалу, Трешњу, Гроцку, Оповачки Дунавац и др.

Празнична излетничка зона има наравно већи радијус јер је и слободно време намењено одмору дуже и креће се око 24 часа. Однос путовања и боравка у овом случају не би требало да буде мањи од 1:6 у корист боравка, имајући увек у виду да се у току године неки локалитет може посетити и више пута, при чему путовања кроз не тако контрастне

пејзаже губе још више од своје привлачности. Ценећи и друга два елемента, празнична излетничка зона простирала би се до Пожаревца на истоку, Рудника на југу, Ваљева на југозападу, Шапца на западу, Сремске Митровице и Новог Сада на северозападу, Зрењанина на северу и Вршца на североистоку. Као што се види (скица) ова зона обухвата читав низ комплексних туристичких објеката као што су: Космај Букуља, Венчац, Рудник, Рајац, Дивчибаре, Фрушка Гора, Вршачка брда а затим секторе Дунава, Саве, Тамиша, Мораве, Тисе и Колубаре на којима се налазе познате плаже и могућности за спортове на води.

Допирући до великих градова са културним и историјским туристичким локалитетима, празнична излетничка зона Београда прожима се са одговарајућим зонама тих градова, што се, рачунајући на могућности већег материјалног улагања у туристичку изградњу и декорацију, повољно одражава на туристичку дисперзију нашег главног града.

Одређивање двеју излетничких зона које чине београдску дисперзиону туристичку област има практични значај за туристичку изградњу и организационе форме туристичке активности. За разлику од дневне, празнична излетничка зона обухвата много ексцентричније природне рекреативне туристичке локалитете и објекте, због чега се не искључује и одмаралишна функција ове зоне. А то захтева и одговарајућу туристичку изградњу: солидније смештајне објекте, боље снабдевање, разноврснији културно-забавни живот и сл. И друга, практично — оперативна питања морају бити везана за просторне односе туризма и морају бити увек у складу са другим друштвено-економским делатностима, а пре свега са онама које и фаворизују туризам као значајан социолошки процес.

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕДЛОЗИ

Из досадашњег излагања јасно произилази да је туризам Београда по видовима свог развоја веома сложен, а по обиму дејства веома широка друштвено-економска активност. При свакој таквој активности, са веома великим друштвеним значајем, нужно се морају сагледати елементи планског усмеравања и основа перспективног развоја. У противном, анархичност и стихијност не само што спутавају то друштвено кретање већ ремете и међуодносе других активности због којих туризам постоји или с којима је тесно повезан.

У овом раду учињен је покушај да се кроз анализе потреба и могућности — двеју основних позиција сваког развојног процеса — пронађу најважнији репери широке и комплексне туристичке активности. Ево тих најважнијих резултата који говоре о специфичностима и карактеристикама туристичког развоја Београда:

1) Потребе туристичког развоја Београда су аутохтоне — односе се на туристичку активност градског становништва, и алохтоне — односе се на туристе (домаће и стране) који долазе у Београд.

2) Аутохтоне потребе проистичу из полифункционалног развоја Београда, што се огледа у професионалној образовној и старосној структури његовог становништва а) велики проценат запосленог становништва и школске омладине и знатно уједначена структура запослених са становишта рекреације и њеног економског и друштвеног значаја стављају туризам у предњи план друштвено-економског развоја града. б) Висок културно-образовни ниво становништва, као последица друштвеног прогреса уопште и специфичних функција Београда као главног града, претпоставља развијеније туристичке навике и правилније схватање улоге и зна-

чаја туристичких кретања. в) Замах индустријализације и све убрзанија пулзација саобраћаја превазилазе темпо и размере урбанизације Београда што градску микро-климу чини све опоријом и повећава потребу за свежом природом.

3) Алохтоне туристичке потребе Београда базирају се на све већем интересовању домаћих и страних посетилаца. Туристичке вредности и мотиви Београда (главни град, комуникативан и истакнут географски положај, културно-историјске знаменитости) веома су привлачни, што се одражава на масовност и динамику промета али је њихово дејство и кратко-трајно (не ради се о природним рекреативним и изузетно атрактивним туристичким вредностима), због чега је и просек боравка туриста мали.

4) Домаћи туризам Београда испољава веома наглашену транзитно-екскурзиону тенденцију што налаже следеће: а) оријентацију на изградњу јевтинијих и привлачнијих угоститељских објеката и организовање разноврснијих и ефектнијих културно-уметничких и спортско-забавних манифестација. б) Посебно организационо регулисање екскурзија као веома изразитог и честог вида туристичких кретања у нашем главном граду. в) Стварање трајнијих програма за повећање просечног боравка страних туриста.

5) Промет страних туриста је такође у сталном порасту, али за разлику од промета домаћих туриста, који је разноврсније распоређен по месецима, испољава сезонски карактер. Промет страних туриста у Београду је функција међународних туристичких кретања као и промета страних туриста у Југославији, због чега мере и акције за повећање тог промета морају бити посебно одабране и усклађене према одговарајућем нивоу и критеријуму.

6) Потребне туристичког развоја нашег главног града морају се ставити у одређен однос према могућностима туристичког развоја да би се виделе основне размене нужне за разне практичне подухвате.

7) Највеће могућности повећања туристичког промета леже у изванредно повољном географском положају нашег главног града. Истакнут топографски и регионални положај (ставе великих река и стицај крупних различитих природних целина — Срема, Баната и Шумадије —) потенцира локална и регионална туристичка кретања а веома комуникативан земаљски и географски положај утичу на повећање промета домаћих и страних туриста.

8) У структури страних туриста преовлађују туристи из западних земаља што одговара и најпрометнијим туристичким правцима са запада и северозапада. У перспективи треба мислити и о следећем: а) побољшањем међудржавних односа са земаљама Источне Европе јачаће прометност источног и северног туристичког правца што ће повећати туристички промет и изменити структуру страних туриста у Београду. б) У не тако далекој будућности, са све снажнијим економским и политичким еманциповањем народа Азије и Африке, јачаће и јужни туристички правац наше земље и тиме утицати на промет страних туриста у Београду. в) Изградња пруге Београд—Бар донеће вишеструке користи туристичком развоју нашег главног града.

9) Све поменуће одлике географског положаја Београда које ће утицати на његов туристички развој захтевају дугорочну туристичку политику која се не сме третирати искључиво као елеменат перспективног развоја већ и као његов важан чинилац.

10) Туристичка дисперзиона област Београда са свим својим природним особинама и споменицима културе као могућим туристичким мотивима одређена је проценом елемената слободног времена намењеног

одмору, елемената саобраћаја и просторног размештаја туристичких објеката и локалитета. Проценом истих елемената одређена је и дневна излетничка зона града, док се одговарајући празнична зона поклапа с границама дисперзионе туристичке области.

11) Дисперзиона туристичка област карактерише се: а) великим рекреативно-саобраћајним значајем Дунава и Саве, б) благом пластиком рељефа на југу и пространом равницом на северу, в) недостатком и неповољним распоредом шумске вегетације, г) не тако бројним али знаменитим и атрактивним културно-историјским споменицима, д) повећавањем вредности комплексних туристичких објеката са удаљавањем од Београда.

12) У целини, дисперзиона туристичка област Београда није изузетно атрактивна али у односу на примарне туристичке вредности нашег главног града (повољан географски положај и државне функције) задовољава потребе домаћег и страног туризма, док масовнија локална туристичка кретања траже подесну туристичку изградњу, прикладно организован саобраћај и боље организационе форме.

13) Обилујући разноврсним по рекреативној намени туристичким локалитетима као и веома истакнутим туристичким правцима, дисперзиона туристичка област Београда, с обзиром на потребе локалних туристичких кретања, разчлањује се на дневну и празничну излетничку зону.

14) Перспективни развој туризма у Београду треба базирати на основним туристичким вредностима главног града (положај и функције) које су и до сада мотивисале његов значајан туристички промет.

15) Перспективе туристичког развоја Београда које проистичу из темпа његовог досадашњег развоја биће утолико реалније уколико се ставе у одређене планске оквире и дефинишу конкретним задацима.

16) Везивање перспективног туристичког развоја Београда са његовим општим развојем је нужно за оријентацију у политици туризма али и за обим и смернице општег развоја с обзиром на друштвени значај и улогу туризма.

17) Конкретни задаци које би наметнуо перспективни план туристичког развоја Београда морали би се истовремено везати и за одговарајуће потребе и могућности.

18) Оријентација на повећање туристичког промета као непосредног економског фактора и повећање масе излетника као посредног економског фактора могла би се пројектовати кроз следеће идејно-оперативне задатке:

а) максимално искоришћавање Дунава и Саве не само у рекреативне-туристичке већ и у саобраћајно-туристичке сврхе у циљу стварања атрактивнијег и типичнијег туристичког мотива који би у потпуности оличавао значај географског положаја нашег главног града на ставама великих река.

б) Индивидуализација туристичких локалитета и праваца како на бази њихових природних особина тако и кроз туристичко грађевинарство и декорације, чиме би се више подстакло излетничко кретање.

в) Кроз урбанизацију, културу, уметност, угоститељство и друге форме и манифестације живота у граду стално трагати за специфичним туристичким елементима, стварајући нове, који ће Београду обезбевати достојније место међу европским престоницама на листи интересовања страних туриста.

г) Кроз прикладне форме активирати већ познате објекте као што су Бердапска клисура, Смедеревска тврђава и фрушкогорски споменици, који својом знаменитошћу и привлачношћу могу утицати и на повећање туристичког промета у Београду.

д) Организациони третман туризма саобразити његовим потребама и његовим улогама (рекреативно-здравственој, културно-образовној, социјално-економској, политичкој), које туризму и одређују свестран значај.

б) Пропаганду, изградњу, планирање и друге практичне задатке довести у склад с основним начелима туристичког развоја нашег главног града.

ЛИТЕРАТУРА

1. Туризам и угоститељство за 1955, 1957. и 1964. Публикације Савезног завода за статистику.
2. Радовановић С. В.; Београд — географски положај и значај главног града наше земље; Зборник радова са III конгреса географа ФНРЈ, 1955.
3. Статистички годишњак ФНРЈ за 1964. г., Београд, 1965.
4. Костић, К., Трговински центри и друмови по српској земљи у Средњем и Новом веку, Београд, 1899.
5. Цветић, Е., Територијални развитак Београда, Београд, 1930.
6. Статистика великих градова, Издање Међународног института за статистику у Хагу, 1955.
7. Dervichevitch, Ch., Evolution de Belgrade, Paris, 1939.
8. Стојановић, Б., О споменицима Београда, Годишњак града Београда број II.
9. Цвијић, Ј., Језерска пластика Шумадије, Глас СКА LXXIX, Београд, 1909.
10. Вујевић, П., Поднебље Београда, Београдске општинске новине бр. 2, 1933.
11. Ракићевић, Т., Клима Београда, Зборник радова ГИ ПМФ бр. VII, 1960.
12. Дукић, Д., Реке Београда, Зборник радова ГИ ПМФ, бр. VII, 1960.
13. Максимовић, Б., О зеленилу Београда, Годишњак града Београда, бр. III.

CERTAINES CARACTERISTIQUES ET ASPECTS SPECIFIQUES
DU DEVELOPPEMENT TOURISTIQUE DE BELGRADE

L'auteur parle des besoins, des conditions et de l'importance du développement du tourisme dans la capitale de la Yougoslavie. Du point de vue de la méthode il part des conceptions du tourisme en tant que mouvement social et spatial, sans pourtant l'ambition des études habituelles universelles, mais simplement en soulignant les caractéristiques et les aspects spécifiques de ce développement. Le besoin de concision n'en a pas la seule raison mais aussi l'importance de ces caractéristiques, aussi bien pour la construction et l'équipement de points touristiques que pour l'organisation et la propagande du tourisme.

Les besoins du développement du tourisme se rattachent à la récréation indispensable de la population urbaine (besoins autochtones) et à l'accueil du mouvement de touristes du pays et de l'étranger (besoins alochtones).

Les besoins des autochtones sont la suite d'un développement polyfonctionnel de Belgrade qui se reflète dans la structure professionnelle, culturelle et d'âge de sa population. Un grand pourcentage de population active et de jeunesse scolaire, ainsi qu'une structure assez hétérogène de la population active — poussent le tourisme au premier plan du développement économique et social de la vie, du point de vue de son importance économique et sociale.

Les besoins alochtones du tourisme de Belgrade reposent sur le nombre toujours croissant de touristes du pays et même étrangers venant dans la capitale. Des motifs touristiques et les valeurs touristiques (capitale, situation géographique importante, monuments historiques et culturels) se reflètent dans l'importance et le dynamisme du mouvement. Mais leur effet est de courte durée car il ne s'agit pas de motifs de récréation ni d'intérêt touristique exceptionnellement attrayants, donc la moyenne du séjour est courte.

Le tourisme du pays reflète une tendance marquante de transit ou excursion, ce qui impose la construction d'ensembles d'hébergement bon marché et l'organisation de programmes plus divers et plus riches de ces séjours.

Le nombre de touristes étrangers est aussi en croissance constante, mais contrairement aux arrivages des touristes du pays qui s'échelonnent le long de l'année, ceux-ci marquent un caractère saisonnier. Le passage de touristes étrangers à Belgrade est en fonction des mouvements touristiques internationaux en Europe et en Yougoslavie, ce qui demande des mesures particulières en vue de faciliter ce tourisme, mesures en accord avec ces exigences.

Les plus grandes possibilités du développement du tourisme résident dans la situation géographique exceptionnelle de notre capitale. Situation topographique et régionale favorable (embouchure de deux fleuves, point de contact de grands ensembles géographiques — Srem, Banat et Šumadija) favorise les mouvements locaux et régionaux touristiques et la situation géographique mondiale facilitant les communications contribue à la croissance des mouvements touristiques.

Toutes ces caractéristiques de la situation géographique de Belgrade, qui compteront à l'avenir aussi dans son développement touristique, exigent une politique de longue haleine qui ne doit pas être traitée exclusivement comme un élément du développement en perspective, mais comme un de ses facteurs principaux.

La région touristique de notre capitale est caractérisée par: la grande importance récréative et communicative du Danube et de la Sava, par un relief

doux au sud et la vaste plaine au nord, par le manque et la disposition malheureuse de la végétation, par un certain nombre de monuments culturels et historiques importants et attrayants et par la mise en valeur de points touristiques qui est facilitée avec l'éloignement de Belgrade.

Le développement en perspective du tourisme à Belgrade doit être basé sur les valeurs principales de la capitale (sa situation et ses fonctions) qui jusqu'à présent motivaient son rôle dans l'esprit des touristes. Il est indispensable de rattacher les perspectives de son développement touristique aux perspectives de son développement général, sans négliger le volume et les directions du développement touristique étant donné son importance économique et son rôle social.

ТОПЧИЛАЕР ЈЕ ЗБОГ БЛИЗИНЕ И ДОБРИХ ВЕЗА ИПАК НАЈПОСЕЂЕНИЈЕ ИЗЛЕТИШТЕ БЕОГРАДА.

A CAUSE DE SA PROXIMITE ET DES COMMUNICATIONS EXCELLENTES TOPCIDER EST QUAND MEME LA PLUS FREQUENTE DES EXCURSIONS DE BEOGRAD

У ЛЕТЊИМ МЕСЕЦИМА НАЈВИШЕ БЕО-
ГРАБАНА ЈЕ НА АДИ ЦИГАНЛИЈИ ИЛИ
НА ПЛАЖАМА ПОД СТАРИМ САВСКИМ
МОСТОМ.

AU MOIS D'ÉTÉ ON VA LE PLUS SOUVENT
À L'ÎLE CIGANLIJA OU SOUS LE VIEUX
PONT DE ZEMUN

ЧАРАПИЊЕВ БРЕСТ НА АВАЛИ (СЛИКА ГОРЕ) И ТРЕШЊА (НА СЛИЦИ ДОЛЕ) СУ ПОСЛЕДЊИХ ГОДИНА ПРИВУКЛИ ВИШЕ ГОСТИЈУ, АЛИ ЈОШ УВЕК МОТОРИЗОВАНИХ.

L'ORME DE CARAPIC A AVALA (PHOTO D'EN HAUT) ET TRESNJA (PHOTO D'EN BAS) SONT TRES VISITES CES DERNIERES ANNEES, MAIS ENCORE SEULEMENT PAR DES AUTOMOBILISTES.

